

Որիսոններթյան խնդիրներով գրավվողները թե՛ Եվրոպայում, թե՛ Ուսասանում եւ թե՛ Ամերիկայում ահազանգում են դասական եկեղեցիների եւ ամբողջությամբ Վերցրած քրիստոնեության ճգնաժամի մասին։ Եւսազոնողներն ընդունում են, որ քրիստոնյաների թիվը աշխարհում դասմության ընթացքում միշտ է եւ մինչ այս դադիր նվազման միտում չի դրսւուրել։ Ավանդաբար իրենց քրիստոնյա համարողների թիվը 16-րդ դարում կազմել է աշխարհի բնակչության 19%-ը, 19-րդ դարի ամենասկզբում՝ 23%-ը, երկրորդ եւ երրորդ հազարամյակների սահմանագլխին քրիստոնյաները կազմել են աշխարհի բնակչության մեկ երրորդը։ Լյութերական բարոգիչներն, օրինակ, կարծում են, որ Եվրոպային ստանում է քրիստոնյաների թիվ նվազում, ավելի կոնկրետ՝

Կատարել: Բյուլետիղ ուսումնա-
սիրող Ձոգեֆ Կոմբլինը գտնում է,
որ մեր օրերի ջգնաժամի հարթա-
հարման ճանադարին հավատքը,
իհարկե, աղազա ունի, սակայն
այն փոխելու է իր ավանդական
բովանդակությունը: Աղազա
բրիսոննեական հավատքն, ըս-
տրա, կյիմի ավելի ճիստիկ, բան
նախկինում: Այն ավելի շատ ու-
շադրություն կդարձնի Ասծոն
խոսին, բան Երկրագությանը:
Այն ուղղված կյիմի ավելի շատ
լսելուն եւ սղասելուն, բան հարց-
նելուն եւ հիճանալուն: Երկրագու-
թյունը կյիմի ոչ այնան Ասծոն մե-
ծարունը, որքան Նրա ներկայու-
թյունը մեր աշխարհում տննելը:
Ըստ Կոմբլիմի՝ աղազայի կրոնը
ավելի իջ ուշադրություն կդարձնի
կրօնական օբյեկտներին եւ ավելի
շատ՝ սուբյեկտներին: Ավելի իջ ու-
շադրություն կդարձնի կանոնների

այսօր հեղինակություն է վայելու աշխարհի ֆրիսոնյա եկեղեցիների շարքում։ Կյաստանը աշխարհի ֆրիսոններությունը ունեականութեն ընդունած առաջին եկիրա եւ այս նոր ճարտահրավերին համարժե արձագանելու ուժ, իհարկե, կրոննան։ Չաս կարեւոր է, ո ինտեգրման բաղաբականության աղագա դրսւորումներում մենակարդանանք, ինչպես հենց նոյս վերիիշյալ Զ. Կոնդրինն է նետել լինել այսուհի ֆրիսոնյա փորբանասություն, որը, չնայած ցաջաղատող վայրիվերումներին, աղթելու է իր ուրույն օրենքներով եւ ուստաղություն չի դարձնելու ցաջաղատող աշխարհի դեգրումներին։ Միեւնուն ժամանակա մեջ այս

ստացել ժամանակակից Արեւ-
նութեաւ: Սակայն նոյն Եվրոպա-
յի եւ Ամերիկայի բազմաթիվ հե-
տազոտողներ արձանագրում են, որ
բազմաճշակութային եւ բազմակ-
րոն հասարակություն ձեւավորելու
այդ կետպարյա փորձերը, ըստ էու-
թյան, ձախողվել են: Թրիսոնեա-
կան Եկեղեցիներից աստիճանա-
բար հեռացող մարդկանց կողին ին-
մենք տեսնում ենք ավանդական
իշլամի կողմնակիցների բացա-
ռիկ աշխուժացում նոյն Եվրո-
պայում եւ Ամերիկայում:

Օրիստնեության խճիդրենով
զբաղվող հեղինակներից մեկը
նկատել է, որ մենք ապրում ենք մի
ժամանակ, եթե թիստոնյաների թի-
վը չի աճում ավելի արագ, քան
նրանց ընական աճն է, եւ ընդհա-
կառակը՝ մենք ապրում ենք մի ժա-
մանակ, եթե մյուս համաշխարհ-
յին կրոնների հետևորդները ոչ

Քրիստոնեության ճգնաժամ կամ հավասփառ նոր փնտրություն

2050 թ. Եվրոպայում ժիշտոնյամերը կնվազեն 67 միլիոնով: Կառլիկ ուսումնասիրողներից ոճանու կածում են, որ Հոռմի կաթոլիկ եկեղեցու գգնաժամն այնքան խորն է, որ այն սպառնում է, առհասարակ, եկեղեցու հիմներին: Բազմաթիվ հեղինակներ փորձել եւ փորձում են բացատել 21-րդ դասական ժիշտոնեական եկեղեցիների հետ կաղված խորացող գգնաժամի դաշտառները: Օրինակ, կարծիք կա, որ ժամանակակից արևմտյան աշխարհի համար ինդուստրիալ դարաշրջանում նոր ունիվերսալ հավասէ է դարձել սնտեսությունը, իսկ ավելի ճիշէ՝ անընդհատ աճող սպառնը: Ավանդական բազմաթիվ հասկացությունների բովանդակության եւ որակի փոփոխման դայմաներում հասարակությունը դարձել է դարձ սպառող, որտեղ արտադրյան ինասար նոր, ավելի քանի ու ավելի որակով աղրանի արտադրելը է, նոր վերնախասվերի ճաշակն ու ցանկությունները բավարարելու համար: Այսպիսով, այս նոր հասարակությունը, որտեղ շատ խորացած են տարերությունները անենահարուստների եւ անենաաղբանների միջեւ, արդեն այլ կերպ է նայում բարոյականության եւ բարոյախոսության խնդիրներին, բան ավելի վաղ, երբ դա բարողում էին գլխավորաբետ ժիշտոնեական եկեղեցիները:

տառագիությանը եւ ապէլի մէծ ժեղ կտա անձնական հոգեւոր փորձին: Այնուհետեւ, Երկխոսությունը եւ մարդկային փոխարաբերությունները կդառնան աղագայի կրոնի առանցքը: Կրոնական ձեւական կառույցներին փոխարինելու կզան ոչ մէծ հաճայններ, որոնք իրաւ հետ կարգված կլիմեն եղբայրության փոխհարաբերություններով: Ավանդական հմատով ընտանիքը կամաց-կամաց կլորցնի իր նօւանակությունը, կվերանայվեն նաեւ հարեւանային հարաբերությունները եւ կառաջանան բնական կարիքով ստեղծված մարդկային հաճայններ, որոնք կրագանեն նոյն կրոնը, կունենան ընդիհանուր նորատակներ եւ ընդիհանուր արժեհամակարգ: Զրիստոնեության ճգնաժամի մասին խոսակցությունները շարունակվել են աճրոց 20-րդ դարի ընթացքում, եւ թվում եր, թէ միմյանց հաջորդող բաղաբացիական դատերազմները, երկու հաճախահային դատերազմները, Երևասարդական եւ ֆեմինիստական հեղափոխությունները խստաց խարիսում են ավանդական հասարակությունների հիմները: Այսօր ընտանիքները ձեւավորվում եւ բայխվում են շատ արագ եւ դրանք արդեն, առնվազն, մեկ տղամարդուց, մեկ կնոջից եւ նրանց երեխաներից բաղկացած ավանդական համրություննը չեն: Միասեռականների անուանությունների, նրանց նորմին երեխաների որ-

Դաշնաւու համար: Ուլսական լրավաճիղուներով բարզվող ավանդական ժիշտունեական արժեթիվները դեռևս չեն ներառնակեցրել այս բարյապնան վնասները, որոնք հետխրդային հասարակությունները ունեցան խորհրդային համակարգի փլուզումից հետո, որը ոչ միայն աշխարհավարչական աղետի է նման, այլև իր հետից բարյական արժեթիվների եւ աշխարհայացի ավերման ծանր հետևանքներ: Եթեկրոնային կայֆերը, որոնք ուսումնասիրում են ժիշտունեական ավանդական եկեղեցիների մերօյա զգնաժամը, առաջ են բազմաթիվ դատողություններով ու բացատրություններով, թե ինչու արեմյան ժիշտունեությունը չի կարողանում գործնական ազդեցություն ունենալ իշխող վերնախավերի աշխարհայացի եւ ընդունվող բարյական որոշումների վրա: Օրինակ՝ շատ դժվար է բացատրել, թե ինչու եկողովական հասարակությունները վերջին տար աշխտերի ընթացքում Մեծ Ստածավոր Արեւելից դրւու բերեցին եւ ընդունեցին ավելի բան մեկ միլիոն ժիշտունայաների, բայց չկարողացան կամ չուցեցին լրութեմ դաշտամանել նրանց իրավունքները վաղ ժիշտունայաների բնակության ավանդական վայրերում: Զօտմի վերջին երկու դաշտերի անհամագություններն ու հորդուները՝ աջակցել մեծավորաբեւյան ժիշտունայաներին, մնում են լոկ բարի ցանկություններ:

Կատարություն ունենալ **frիսոն**
Ենության աղագային վերաբերությունը
frիսոնյա աշխարհի փնտրությունը
Յասաւախում են են օհեան օր

Նիհայն բնական աշ են ունենալ, այլև մեծանուն է նրանց հետևող-ների թիվը: Զրիսունեռությունը Եվ-րոպայում ժամանակին դիտակ-վում էր իրեւ հաճախմբող ճշա-կութային հիմներից մեկը: Սակայն դին տարիներ առաջ Եվրոպական սահմանադրության հեղինակները հրաժարվեցին քրիստոնեությունն անվանել ժամանակակից Եվրո-դայի արժեքային խարիսխներից մեկը: Դիմա, երբ տեղի է ունեցել քազմանաշակութային և քազմակ-րոն հասարակության ձեւավորման փորձի ծախողումը, դասական Եկեղեցիներին ուրիշ ռչինչ չի մնում, քան բռնել միջյանց հետ երկխոսության ու հաճագործակ-ցության ձանադարիը եւ ազբւ քաղաքականության ու քաղաքա-կան որոշումների վրա: Աշխարհիկ ժողովրդավարական հասարակու-թյուններում դա անենը հետև չի լի-նելու, եւ Եվրոպայում միջաւու հիմա այդ ուղղությամբ ձեռնարկված բայլեր անհաջողության են հան-դիդել: Դենց դրա հաճար արժե հրավիրել ծանոթանալու արեւ-յան հնագույն Եկեղեցիներից ո-նանց հաջողված փորձին: Մենք գիտենք, որ թէ Դայաստանում, թէ մասնավորապես, հարեւան Վրաս-տանում, Եկեղեցու հեղինակությու-նը շատ բարձր է: Սա նշանակում է, որ մենք կարող ենք հավակնել հա-ճագայի առաջնային բնակչությունը:

սարդութևազար խալակում
եւ նուսանասիրություններ կազմա-
կերմելու բարդ գործին, որի համար
հովանավորներ թէ Հայաստանում,
թէ հայկական Սփյուռքում ան-
դայնան կգտնվեն: Ես կարծում եմ,
որ սա ոչ Քիայն Հայ առաջելական
եկեղեցու բարձրացող միջազգա-
յին հեղինակության, այլև բարդ
բաղաբական դայնաններում գոյա-
ստող Հայաստանի Հանրապետու-
թյան հեղինակության խնդիր է:
Մեր հասարակությունը կարի ունի
միջազգային աջակցության եւ
բարեկանության դրսեւորումների
եւ վերհիշյալ հարթակի ստեղծու-
մը քիսոնյա աշխարհում կարող
էր հասկանալի եւ ընդունելի լինել: Արեւմյան
քիսոններության զգմա-
ժամի դայնաններում Հայ առաջ-
լական եկեղեցու միջազգային
նախաձեռնությունները դեմք է որ
հասկանալի եւ ընդունելի լինեն:
ԱՐԱ ՍԱՓԱՐՅԱՆ
Քաղաքական վելրուծաբան,
քանասիրական գիտությունների
քեկնածու

Դասական ժիշտոնեական եկեղեցիները օրենսդրական դայլարի հրեց փոռձեռում անընդիած դարսվել եւ դարսվում են: Այս դայլաներում այն ահազանգը, թե, օրինակ, դեռ մեր սերնդի աչի առօտել կարող է դադարել գոյություն ունենալ միասնական Հռոմի Կաթոլիկ Եկեղեցին, արդեն ոչ թե բարքաջանի է թվում, այլ սպառնալիքին ուղղված նախազգուցացում:

Դեմքնարհդպյանի իրականությունը այնոինքն է, որ քիսուննեական եկեղեցիները անցած խան տարիների ընթացքում չէլեւ են իրենց մեջը 70-ամյա ճարտնչող արեհզի դարաշրջանից հետո, եւ այս արածուն ամենունք նկատվում է հոգեւոր կյանքի աշխուժացում եւ մարդկա փարզում են եկեղեցինե-

Հայ առաքելական
եկեղեցու մերօրյա
փորձությունները

Հետխորհրդային հասարակությունների վերաբերյալ վերինիցյալ դիմարկումները աճբռոջովին վերաբերում են մեր Եկեղեցուն։ Փաստ է, որ Եկեղեցիները վերածնուր են, Եկեղեցական կյանք՝ աշխուժանում։ Դայ առավելական Եկեղեցին հին արեւելյան հինգ Եկեղեցիների շարքում առանձնանում է Արանով, որ հայեր դեռություն ունեն։ Եվ դա օրյեկտիվություն ուժեղացնում է Եկեղեցու դիմեցը։ Իր դասմության ընթացքում մեր Եկեղեցին վերաբերել է բազմաթիվ փորձություններ եւ անընդիհա տոկունության բնություն է բանել։ Պատմականութեան ձեւավորված հանդուժողականության բերումով, մեր Եկեղեցին

